

Sándor Vilmos : Nagypari fejlődés Magyarországon 1867—1900

J. Purš ismertetése. Československý Časopis Historický 1957. IV. sz. 761—766. o.

A Československý Časopis Historický 1957. évi 6. számában megjelent Purš professzor recenziója Sándor Vilmos „Nagypari fejlődés Magyarországon 1867—1900” című munkájáról.

A recenzió írója nagy elismeréssel foglalkozik Sándor Vilmos könyvével, mely nézete szerint hozzájárul Magyarország történeti fejlődésének szintetikus szemléletéhez: s a gazdag, alaposan elemzett tényanyagot „a szélesebb nemzetközi politikai összefüggések keretében a társadalmi politikai fejlődés jellegzetességével kapcsolja össze”. A recenzió írója kiemeli a periódizáció helyességét, elsősorban az 1880-as korszakhatárt mint a szabadversenyű kapitalizmusnak imperializmussá való átalakulásának határmezsgyéjét.

A munkával kapcsolatosan Purš professzor néhány kritikai szempontot is felvetett. Elsősorban a már ismert — s azóta részben a magyar történészek által is korrigált — félgymarmati viszony kérdését.

A recenzió szerint: „Sándor kissé egyoldalúan húzza alá az 1867 utáni Magyarország félgymarmati helyzetének vonását és ezzel tulajdonképpen Magyarország 1867 előtti gymarmati helyzetének elméletét fejleszti át az osztrák—magyar kiegyezés után új feltételek között. Sándor szerint a szabad verseny esüspontjának időszakában Magyarországot elsősorban a birodalom iparilag fejlettebb nyugati fele konkurrenciájának nyomása, tehát a piac kapcsolatok tartották félgymarmati helyzetében, a további korszakban, a szabad versenyen alapuló kapitalizmus imperializmussá való átmeneténél időszakában (a nyolcvanas évek elejétől kezdve) egyre jobban érvényre jutott az osztrák finánciókének, mint a félgymarmati nyomás előidézőjének hatása. Azt hiszem, hogy Magyarország Habsburg-monarchiabeli gymarmati, majd félgymarmati helyzeténél ebben a koncepciójában még sok a megoldatlan kérdés, amint erre Sándor munkájánál ismertetése kapcsán J. Mesaroš már korábban rámutatott.”

Nem teljesen ért egyet az agrárválság megoldásával sem. „Azt hiszem — írja — hogy a hetvenes évek második harmadában kezdődő magyarországi mezőgazdasági válság elemzése során meg kell különböztetni az első fázist, amely mindenekelőtt az 1873-ban kitört általános gazdasági válság kifejezője volt, a további fázistól, amely már az egész európai mezőgazdaság hosszú válságának kell tekinteni. Ebben a vonatkozásban részletesebben kellene elemezni az ipar, a mezőgazdaság, a vámpolitika és más magyarországi gazdasági kérdések fejlődését a hetvenes évek második felének és a nyolcvanas évek első felének összeurópai fejlődésével összefüggésben, hogy megállapíthassuk, a hetvenes évek általános gazdasági válsága által felideézett mezőgazdasági válság mikor lépett fel Magyarországon hosszadalmas agrárkrízisként, elsősorban a tengerentúli és az orosz gabona versenyének nyomására.”

Befejezésül megállapítja a recenzió, hogy bár „a szerző néhány eredményét vitathatónak lehet tekinteni (Magyarország gymarmati helyzete 1867 előtt, félgymarmati helyzete 1867 után, az osztrák és a külföldi tőke szerepe Magyarországon, a XIX. század utolsó harmadában elhúzódó agrárválság problematikája, több figyelmet igényelt volna a magyar nemesség, burzsoázia és a magyar tőke elnyomó szerepe Magyarországon nem magyar nemzetiségű vidékeken), ez azonban nem változtat azon az alapvető tényen, hogy Sándor munkája nagy eredmény nemcsak a magyar történetírás, hanem Cseh, Szlovákia és főképpen Szlovákia nemzetgazdasága szempontjából.”